

O'zbekning adabiy-estetik qarashlari

Художественно-эстетические взгляды Айбека

Aibek's artistic and aesthetic views

Sh.Nuraliyeva

FDU, chet tillar kafedrası o'qituvchisi

shohista.nuraliyeva@mail.ru

ORCID ID 0000-0003-1763-693X

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'zbek yozuvchisi O'zbekning "Navoi" romani, o'zbek adabiyotiga qo'shilgan muhim hissa sifatida ko'rib chiqiladi. Muallif, O'zbek Alisher Navoi obrazini orqali milliy qadriyatlar, insonning ichki dunyosi va tarixiy voqealarni qanday etkazishini tahlil qiladi. Ayniqsa, yozuvchining estetik qarashlari, qahramonlarning psixologiyasini chuqur o'rganish va ularning jamiyat bilan munosabatlariga e'tibor qaratiladi. Maqolada roman nafaqat Navoiyning shaxsiy hissiyotlarini aks ettirishi, balki o'z davrining ijtimoiy muammolarini ham yoritishi, adolat va madaniy identifikatsiya yo'lidagi intilishlarni ifodalashi ta'kidlanadi. Xulosa sifatida, O'zbek o'zbek adabiyotini boyitish va inson tabiatini hamda tarixiy kontekstni chuqurroq tushunishga yordam beradigan ustoz sifatida taqdim etiladi.

Kalit so'zlar: O'zbek adabiyoti, "Navoi" romani, Milliy qadriyatlar, insonning ichki dunyosi, tarixiy voqealar, estetik qarashlar, ijtimoiy muammolar, inson tabiatini tushunish.

Аннотация: В данной статье рассматривается творчество узбекского писателя Ойбека, особенно его роман "Навоий", который является важным вкладом в узбекскую литературу. Автор анализирует, как Ойбек через образ Алишера Навоий передает национальные ценности, внутренний мир человека и исторические события. Особое внимание уделяется эстетическим взглядам писателя, его способности глубоко исследовать психологию персонажей и их отношения с обществом. Статья подчеркивает, что роман не только отражает личные переживания Навои, но и освещает социальные проблемы своего времени, а также выражает стремление к справедливости и культурной идентичности. В заключение, Ойбек представлен как мастер, способный обогатить узбекскую литературу и углубить понимание человеческой природы и исторического контекста.

Ключевые слова: Ойбек, роман "Навои", узбекская литература, национальные ценности, внутренний мир человека, эстетические взгляды, социальные проблемы, понимание человеческой природы.

Abstract: This article examines the work of the Uzbek writer Oybek, especially his novel "Navoiy", which is an important contribution to Uzbek literature. The author analyzes how Oybek conveys national values, the inner world of a person and historical events through the character of Alisher Navoiy. Particular attention is paid to the aesthetic views of the writer, his ability to deeply explore the psychology of the characters and their relationships with society. The article emphasizes that the novel not only reflects Navoiy's personal experiences, but also highlights the social problems of his time, and expresses a desire for justice and cultural identity. In conclusion, Oybek is presented as a master who is able to enrich Uzbek literature and deepen the understanding of human nature and historical context. Keywords: Oybek, novel "Navoiy", Uzbek literature, national values, inner world of a person, aesthetic views, social problems, understanding of human nature.

Key words: Oybek, novel "Navoi", Uzbek literature, national values, inner world of man, aesthetic views, social problems, understanding of human nature.

Аннотация: В данной статье рассматривается творчество узбекского писателя Ойбека, особенно его роман "Навоий", который является важным вкладом в узбекскую литературу. Автор анализирует, как Ойбек через образ Алишера Навоий передает национальные ценности, внутренний мир человека и исторические события. Особое внимание уделяется эстетическим взглядам писателя, его способности глубоко исследовать психологию персонажей и их отношения с обществом. Статья подчеркивает, что роман не только отражает личные переживания Навои, но и освещает социальные проблемы своего времени, а также выражает стремление к справедливости и культурной идентичности. В заключение, Ойбек представлен как мастер, способный обогатить узбекскую литературу и углубить понимание человеческой природы и исторического контекста.

Ключевые слова: Ойбек, роман "Навои", узбекская литература, национальные ценности, внутренний мир человека, эстетические взгляды, социальные проблемы, понимание человеческой природы.

Kirish. Oybek (Muso Toshmuhammad o'g'li Oybek) o'zbek adabiyotining yirik namoyandalardan biri bo'lib, uning ijodi milliy o'zligini anglash, tarixiy voqealarni ehtirosli tasvirlash va insonning ichki dunyosiga chuqur nazar solishga

qaratilgan. Uning adabiy estetik qarashlarini uning romani, she'rlari va tarixiy asarlarida ko'rish mumkin.

Oybekning "Navoiy" romani uning eng mashhur asarlaridan biri bo'lib, bu asarda Alisher Navoiyning nafaqat ijodiy faoliyati, balki shaxsiy dunyoqarashi, inson va jamiyatga bo'lgan munosabati ham namoyon bo'ladi. Romanda Navoiyning ijtimoiy muammolarga munosabati, yorqin iste'dodi va milliy qadriyatlarga sadoqati chuqur hissiyotlar bilan tasvirlangan. Bu asar orqali Oybek milliylikni targ'ib qiladi, biroq uning zamonaviyligi va umuminsoniyligi bilan boyitilganini ko'rishimiz mumkin.

Metodologiya. Navoiyning ichki kechinmalari va uning insonga xos tuyg'ulari Oybek asarida yaqqol aks ettirilgan. Masalan, Oybek Navoiyning adolatparvarligini, uning jamiyatga qilgan xizmatini tasvirlar ekan, insoniy tuyg'ularni juda noziklik bilan ifodalaydi.[1.8]

"Qutlug' qon" romani ham Oybek ijodida muhim o'rin tutadi. Bu asarda u o'zbek xalqi tarixi, uning mustaqillik va adolat uchun kurashini tasvirlaydi. Oybek bu asarda milliy g'urur, ozodlik va sadoqatni qahramonlari orqali estetik tasvirlagan.[2.91]

Romandagi Mirzoxid qahramoni o'zining erkinlik va adolatga bo'lgan intilishi bilan ajralib turadi. Oybek uning obrazi orqali insonning milliy g'ururi va mustahkam irodasini ko'rsatadi.

Oybek o'z she'rlarida ham ko'plab estetik va ma'naviy tushunchalarni ifodalagan. Uning she'rlarida insonning hayotga bo'lgan chuqur mehri, xalqqa xizmat qilishga sadoqat va dunyoqarashining kengligi ko'rinib turadi.[3.95]

Tadqiqot natijalari: Oybekning "Mening qalbim" nomli she'rlari insonning o'ziga, xalqqa va Vatanga bo'lgan sevgisini yorqin tasvirlaydi. Bu she'rda Oybekning milliy qadriyatlarga hurmati va uning jamiyatga xizmat qilishga bo'lgan intilishi yaqqol ko'rinadi:

Mening qalbim

Mening qalbimda hech kurak...

Eng ezgu so'zlar, sehr, shukuh,

Inson uchun baxt, baxt bo'lmoq,

Buning uchun yashab o'lmoq!

Bu she’rda insonning xalq va yurtga xizmat qilish orzusi, uning ezgu niyatlari juda ehtirosli tarzda ifodalangan.

Muhokama: Oybekning adabiy estetik qarashlarini uning "Navoiy", "Qutlug‘ qon" kabi romanlari va "Mening qalbm" kabi she’rlarida ko‘rish mumkin. Uning asarlari insonning ichki dunyosi, milliy qadriyatlar va umuminsoniy ehtiyojlarni tushunishga yo‘naltirilgan. Oybek milliy an‘analar va umuminsoniy qadriyatlarni uyg‘unlashtirgan adabiy qahramonlar orqali o‘z o‘quvchilariga chuqur taassurot qoldiradi.

Oybek ijodi o‘zbek adabiyotidagi milliylik va umuminsoniylik g‘oyalarini uyg‘unlashtirgan, o‘ziga xos bir maktab yaratgan. Uning adabiy estetik qarashlari ijtimoiy haqiqatni, xalqning orzu-umidlari, qadriyatlari va milliy merosini o‘zida mujassam etgan. Oybekning adabiy va estetik qarashlari nafaqat asarlaridagi mazmun va qahramonlarning shaxsiyati orqali, balki ularning g‘oyalariga sig‘dirilgan insonparvarlik, adolat va mehr-muhabbat bilan ham yaqqol namoyon bo‘ladi.

Oybek milliy tarixi va madaniyatini asarlarida namoyon qilish orqali o‘zbek xalqining boy merosini yodga oladi va ularni qahramonlari orqali uyg‘unlashtirib, kelajak avlodlarga yetkazadi. Masalan, uning "Navoiy" romani nafaqat Navoiy shaxsiyati orqali ijtimoiy masalalarni, balki insoniy tuyg‘ularni ham estetik tarzda tasvirlagan. Shu bilan birga, Oybek o‘z asarlari orqali umuminsoniy qadriyatlarni, insonning ma‘naviy boyligini va ruhiy ulug‘vorligini ham yorqin ifoda etadi. Bu qarashlar jahon adabiyoti an‘analaridan olingan ijobiy jihatlarni milliy adabiyotimizga olib kirish va ularni uyg‘unlashtirishga yordam bergan. Estetik Qarori: Oybekning estetik qarashlari insonning ichki dunyosiga kirib borish va uning qalbini ko‘tarishga, ya‘ni adabiyot orqali insonni tarbiyalashga qaratilgan. Uning asarlarida har bir qahramon ichki kechinmalari, murakkab his-tuyg‘ular va hayotdagi kurashlar orqali tasvirlangan, bu esa uning estetik qarashlarini chuqurlashtiradi. Oybekning "Qutlug‘ qon" romanidagi obrazlar xalqning irodasi, azmu shijoati va erkinlikka bo‘lgan intilishini namoyon qiladi. U insonlarning qalbini, ularning ichki kurashini estetik qiymatda tasvirlab, adabiyotni odamlarni teranroq fikrlashga, turli muammolarga, ijtimoiy masalalarga alohida e‘tibor qaratishga undaydi.

Xulosa: Oybek adabiyot orqali xalqqa mafkuraviy va estetik ta’sir ko‘rsatish, ularni ma‘naviy tarbiyalash maqsadini ko‘zlagan. Uning asarlari nafaqat o‘z davrida, balki bugungi kunda ham ahamiyatini yo‘qotmagan. Oybekning estetik qarashlari va adabiy merosi kelajak avlodlar uchun katta ahamiyat kasb etadi, chunki u ijod orqali milliy g‘ururni, Vatanga bo‘lgan mehrni va insoniylik qadriyatlarini qadrlashni targ‘ib qiladi. Shunday qilib, Oybek adabiyoti o‘zining milliylikni uyg‘unlashtirgan umuminsoniy g‘oyalari, inson qalbini o‘rganishga bo‘lgan intilishi bilan

adabiyotimizda chuqur iz qoldirgan. Uning adabiy estetik qarashlari har bir asarida namoyon bo‘lib, o‘zbek adabiyotiga boy ma’naviy meros qoldirgan.

Foydalangan adabiyotlar:

- 1.Ойбек. Мукаммал асарлар тўплами, Ўн тўққиз томли. Ўн учинчи том.Т.:Фан,1979.- Б.8.
2. Ойбек. Мукаммал асарлар тўплами. . Ўн учинчи том- Т.:Фан,1979.-Б.291
3. Ойбек. Мукаммал асарлар тўплами, . Ўн учинчи том. Т.:Фан,1979.-Б.95